

Anne Marit Sæther

En stein er en bit av jordkloden - et kunstprosjekt for barn i grunnskolen

Jeg har hundrevis av stein. Alle er plukket fordi de har en helt spesiell form eller farge. De er samlet fra mange land og steder i verden, og de er alle gamle - veldig, veldig gamle.

En av disse hundre steinene skiller seg ut på en spesiell måte. Den er liten og rund og hvit. Den har to hull. Begge hullene har svarte ringer rundt seg. Som to øyne. En stein med et ansikt. Den kan se. Den er en tydelig karakter. Den dagen jeg plukket opp denne steinen visste jeg at jeg hadde gjort et funn.

Som skapende scenekunstner henter jeg ofte ideer og inspirasjon fra overraskelser. Underlige opplevelser. Merkelige mennesker. Rare objekter. Historiene vokser fram fra et indre lager i hukommelsen. Den lille steinen med de tydelige øynene lå lenge på lageret.

Møte med barn som publikum:

Jeg er skuespiller i Cirka Teater. Vi skaper forestillinger for barn og turnerer over hele landet. Vårt språk er visuelt. Spesielle scenekonstruksjoner, figurer og objekter, musikk og lyder snakker til alle sanser. Ofte kommer publikum fram etter forestilling, barna vil se mer, vil prøve selv, ta på og undersøke. Denne nysgjerrigheten er verdifull, men turné-situasjonen gir ikke rom for dette møtet. Publikumsgruppene er for tallrike, våre figurer er for sårbare, tiden er knapp.

I 2009 begynte jeg arbeidet med et prosjekt som skulle åpne for et skapende møte mellom meg og mitt unge publikum. Jeg ønsket å finne en form der jeg kunne invitere barn inn i mitt verksted for å undersøke, prøve selv, være fysisk tilstede og medvirkende i det rommet der historiene vokser fram.

Den skapende prosessen er i Cirka Teater en kollektiv prosess. Vi inviterer andre kunstnere inn i våre prosjekter, og gjennom dialog og improvisasjon vokser forestillinger fram. Denne tiden er full av spørsmål og kaos, tvil og tro. Ideer flakser rundt. Små bruddstykker faller på plass, men finner ikke linken til andre ideer. Alt snus på hodet, vi prøver igjen, trår feil og ser at feilen er et funn, akkurat det vi trenger for å skape den dynamikken vi jakter på. Tiden før en forestilling møter publikum, er en tid med masse energi, fellesskap, intensitet. Og innimellom, en tid med dyp glede og begeistring. Alltid et sterkt engasjement. Kunne jeg finne den samme intensiteten i en skapende prosess dersom mine medarbeidere var barn? Vil vi klare å tune oss inn til et felles prosjekt der vi leter og undersøker et materiale. Vil barna engasjere seg? Vil de kjenne spenningen når vi er på jakt etter noe vi ikke vet hva er?

Med ønske om å finne svar på disse spørsmålene startet jeg pilotprosjektet, våren 2009. «En stein er en bit av jordkloden» inviterer barn til mitt verksted. Jeg henter den store steinsamlingen fram fra lageret og lar dette materialet være et utgangspunkt.

Min målsetting er:

- å invitere barn inn i det skapende rommet
- å skape et laboratorium der fantasi, lek og sanseopplevelser skal være utgangspunkt for kreative historier
- å gi hvert barn tid og fokus ved å møte hvert enkelt barn som en medskapende ressurs
- å legge til rette for et møte med vårt visuelle scenespråk

Det inviterende laboratoriet:

Prosjektet startet i Trondheim. Jeg ønsket at barna skulle få komme til mitt verksted, til rom som var fylt av teater og som har vært ramme rundt kreativt arbeid i 25 år. Det kjentes nesten som et premiss for å klare å skape den dialogen jeg var på jakt etter. At barna måtte komme til Cirka Teater, til dette stedet som er annerledes enn skole og hjem og idrettshall. Et verksted for fantasi og undring.

Det har vært en stor styrke for prosjektet å kunne invitere barna inn til vår arbeidsplass.

I Cirka Teaters lokaler møter elevene en annen atmosfære. De får være i rom som er tilrettelagt for produksjon. Det er nytt og interessant å være i verksteder der det skapes figurer og scenografi for teater og dermed få møte teatrets verden på innsida. Barna tunes inn til en oppmerksomhet mot det som er annerledes. De skjerpes og inspireres av Cirka Teaters lager av merkelige byggverk, maskiner, rekvisitter. Denne årvåkenheten blir grunnlaget for den prosessen vi setter i gang, og som vi viderefører på elevenes egen skole.

Steinsamlingen:

Våren 2009 henter vi fram kasser fulle av stein. Inne i verkstedet får alle steinene vise seg fram. Som på utstilling ligger de og gjør seg tiltrekkende. Det syns i alle fall jeg. De inspirerer meg. Jeg vil ta på dem. Se på dem. Bygge med dem.

Hvordan tenner jeg denne lysten i barna? Hva vil barn som lever og leter i den avanserte dataverdenen tenke når de får en haug stein i fanget? Vil de i det hele tatt gi oppmerksomhet til alle disse gamle steinene mine?

Dette er nøkkelordet. Gammel. Tiden. Hvor gammel er steinen? Der begynner vi.

Tema:

Det finnes stein på jorda som er millioner, kanskje milliarder år gammel.

Tanken på å holde en slik eldgammel bit av jordkloden i hånda, åpner for spørsmål og trekker oss mot naturens iboende magi. Hva om all denne tiden som steinen har eksistert har gitt den en helt spesiell kraft, en magisk kraft? Hvis den var levende, så hadde den sett og hørt og opplevd mer enn noe annet på jorda. Kan vi dikte oss inn i steinens historier? Vet den noe vi ikke vet?

I løpet av våren 2009 kommer over 100 barn til Cirka Teater og til møte med steinene våre. Gruppene er på max 10 barn og alle er på besøk i flere timer. Noen kommer mange ganger. I denne perioden vokser prosjektet fram. Spørsmål stilles. Svarene føder nye spørsmål og innimellom lander ideer og blir viktige byggesteiner for videre utvikling.

- Vet dere hvor gammel en stein kan være? Tusen år! Femti år! Hundre tusen! Milliarder!

Å dikte sammen:

Vi ser på steinene og alle likner på noe, noe annet enn stein:

- Et spøkelse!
- En omvendt is!
- En muffins, en ufo, en pyramide!
- Nei, sjer dokker itj? Det e en himmelstein. Deinn har hvite skya rundt sæ!

Den lille jenta på ni år ga navnet til Himmelsteinen. Deretter måtte vi lete fram en Havstein. Og Ildsteinen. Og jordsteinen. Slik fikk vi kontakt med de fire elementene. Litt etter litt vokste en historie fram:

Jordkloden er sliten. Den har ikke lenger krefter til å reparere seg selv, slik den har gjort gjennom tusener av år. Derfor kaller jordkloden sine klokeste steiner til rådsmøte: Jordsteinen, Ildsteinen, Himmelsteinen og Havsteinen møtes. De savner tiden da menneskene lyttet. Tiden da mennesket hørte på hva steinen hadde å si. Plutselig dumper en ung stein ned mellom de gamle, kloke steinene. Han kaller seg en lykkestein. Han bor i lomma til et menneske. Hun hvisker hemmeligheter til ham.

Gjennom pilotprosjektet ble barnas innspill en del av min kreative prosess. Historien om jordklodens kloke råd inspirerte til en liten forestilling, der stein får roller, blir figurer i figurteatret. Og den lille steinen med de store øynene får rollen som lykkestein.

Sanseopplevelser:

Jeg ønsket å gi fokus på sanseopplevelsene. Å se. Å høre. Og ikke minst: å kjenne. Jeg ville lokke barna til å virkelig kjenne på en stein. Gjennom det fysiske nærværet skapes engasjement og tilhørighet.

Ti steiner ligger i hver sin pose av tøy. Barna får en pose hver, og uten å kikke nedi den, skal vi gjøre et lite eksperiment. Først må vi definere «eksperiment»:

- Det er når vi finner på noe nytt
- Når vi eksperimenterer oppdager vi noe
- Vi mikser forskjellige ting og ser hva det blir
- Ofte kan det eksplodere

Vi finner ut at eksperimentet ikke har noe svar på forhånd. Vi skal ikke finne det rette svaret. Alle svar er riktige, fordi når vi eksperimenterer gjør vi noe ingen av oss har gjort før. Det er viktig å presisere at både ja og nei er riktig svar.

Tror dere at hånda har hukommelse? Spør jeg. Vi snakker litt om hukommelse. Alle mener den sitter i hodet, i hjernen. Det er der vi husker. Alle prøver å huske huset de bor i. Det er lett.

Men kan hånda ha hukommelse? Uten å se? Tror du hånda husker noe som øyet ikke har sett? spør jeg på nytt.

- Ja! For når æ tænke på kordan hånda mi e når æ kjenne på våt leire, da bli hånda mi tung og glatt, helt av sæ sjøl, så det e akkurat som om hånda huske den leira.

Vi begynner eksperimentet.

Alle sitter med en stein i hånda, en stein som ingen har sett fordi den er gjemt i en pose. Hånda skal bli kjent med steinen. Steinen skal lage et avtrykk i hånda. Vi bruker lang tid. Så lang tid at steinen er blitt varm og hånda har fått steinens form. Da må alle slippe steinen. Alle har et bilde av sin spesielle stein. Fargen. Det spesielle kjennemerket.

- Min stein e som et bein
- Min har et hull som e akkurat passe te tommeltotten

Posene samles inn og alle steinene tømmes ut i en stor haug. Alle er ivrige. Vil hånd og stein finne hverandre igjen?

Hva kan vi bruke en lykkestein til? spør jeg. Dette spørsmålet har vi hatt med oss gjennom flere uker. Alle har mange tanker om det.

- At alt skal gå litt bedre.
- At vi blir så glad i lykkesteinen fordi den er så fin.
- At vi vil gjemme den på et hemmelig sted.
- At vi vil ha den for oss selv, som en hemmelighet.
- At vi klarer å svømme selv om vi er redde, bare vi har en lykkestein i badebuksa.

Plutselig skyter det en hånd opp i været, han er ivrig, må reise seg, han forteller som om det er helt innlysende: - Å!! Lykkesteinen gir oss bedre sælvtilitt!! Hvis æ ska gjør nåkka som æ grue mæ te, og hvis æ har ein lykkestein, da tror æ jo at den virke, og da tænke æ jo at det kjæm te å gå bra, og når æ tænke at det går bra, da går det jo bra!!

Materiale:

Dette er et tverrkunstnerisk prosjekt der deltagerne får økt sin kompetanse på flere områder. Vi arbeider med konkrete, visuelle materialer, og beveger oss mellom billedkunsten, figurteatret og den litterære historiefortellingen. Steinsamlingen er prosjektets inspirasjonsmateriale. Av stein bygges rom. Barnas byggverk blir scenografi for deler av historiene vi dikter fram. Videre overføres historier til figurer som brukes i skyggeteatret. Skyggeteatret gir rom for eksperimentering og lek, og inviterer til kollektive prosesser. Jeg har valgt denne teaterformen fordi den med enkle prinsipper gir oss fantastiske resultater. Skyggene tegnes og klippes av barna. Vi kan gå inn bak skyggeskjermen og se hvordan figuren virker med en gang. Vi setter sammen historier underveis. Vi reiser til jordens indre: til Havsteinen og til Ildsteinen. Til Jordsteinen og til Himmelsteinen. Skyggeteatret utvikler seg og blir komplekst når fire barn skal koordinere 8 hender som fører figurer, glassboller med vann, bobleplast og tauverk, kakao og ris mellom to plastark, og cellofan i alle farger.

Alle åtte hender skaper animasjonen som trengs for å fortelle historien, alle deltar i samme bilde, følger den samme musikken.

Utvikling:

Prosjektet har vært i kontinuerlig utvikling. Cirka Teater har nå produsert et mobilt verksted, med skyggeteaterscener og scenografi. Vi har reist til skoler i flere fylker og tilrettelegger for forskjellige format. Over 450 barn fra 2. - 6.trinn har deltatt siden starten i 2009.

Prosjektet har hatt forskjellig varighet, fra arbeid i verkstedet en hel skoledag, til 3-ukers prosjekt med framføring for foreldre og søsken, og til storsatsning der vi på Vikåsen skole i Trondheim arbeidet i 2 måneder og skapte en forestilling med teater og dans, skygger og figurer, band og kor, film og bilder.

Prosjektleder:

Anne Marit Sæther

www.cirkateater.no

post@cirkateater.no

Foto: Solveig Nygaard